

Mgr Maciej Andrzej Kulka

Maciej Andrzej Kulka, MA

Tytuł rozprawy doktorskiej: Platforma Obywatelska Rzeczypospolitej Polskiej w systemie politycznym Polski w latach 2001 – 2013

Doctoral dissertation title: Civic Platform of the Republic of Poland in the political system of Poland in the years 2001 - 2013

Słowa kluczowe: platforma obywatelska, systemy partyjne, partie polityczne, zdolność koalicyjna, stronnictwo demokratyczne

Key words: civic platform, party systems, political parties, coalition capacity, democratic party

Streszczenie:

W latach poprzedzających proces transformacji, który w polskiej historiografii określono jako okres Polski Ludowej, usytuowanie partii politycznych w ustroju państwa było diametralnie odmienne. Przede wszystkim ich istnienie: Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR), Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego (ZSL) i Stronnictwa Demokratycznego (SD) wynikało z odgórnie wyrażonej woli państwa, które reglamentowało ich funkcjonowanie, nie było zaś przejawem oddolnej inicjatywy społecznej. W konsekwencji w okresie istnienia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL) przypisano Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej konstytucyjnie unormowaną pozycję tzw. roli kierowniczej, jednocześnie wyłączenie deklaratorywnie zrównując z nią status pozostałych partii .

W badaniach sondażowych przeprowadzonych w maju 2001 r. poparcie SLD sięgało 46%, podczas gdy poparcie Platformy Obywatelskiej po czterech miesiącach od utworzenia wynosiło około 13% . W zamiarze inicjatorów procesu demokratyzacji wywodzących się przede wszystkim ze środowisk dawnej opozycji nowo budowany system partyjny, mimo że miał być oparty na zasadzie pluralizmu politycznego, to jednocześnie miał przyczynić się do eliminacji z życia publicznego najbardziej skompromitowanych osób związanych z reżimem komunistycznym. Jednak w praktyce okazało się, że wiele środowisk współtworzących Sojusz Lewicy Demokratycznej znacznie lepiej przystosowało się do nowych warunków konkurencji politycznej, niż osoby mające doświadczenia walki politycznej w szeregach opozycji. Na przełomie lat 80. i 90. XX wieku rozpadły się reżimy komunistyczne w pozostałych państwach bloku wschodniego – łącznie ze Związkiem Radzieckim – co dało dodatkowy impuls do przyspieszenia procesu przemian w państwach Europy Środkowo-Wschodniej.

W Polsce dynamika zmian politycznych po 1989 r. była dość wysoka, czego przejawem była ciągła zmienność ekip rządzących państwem po zakończeniu czteroletnich kadencji. Istotnymi wyjątkami w tejże praktyce były rządy koalicji Platformy Obywatelskiej RP i PSL w latach 2007-2015 i następujące po nich rządy Prawa i Sprawiedliwości w ramach Obozu Zjednoczonej Prawicy. Jednocześnie pewną specyfiką funkcjonowania polskiego modelu polityczno-partyjnego – przede wszystkim w odniesieniu do kwestii uzyskania zwycięstwa w wyborach parlamentarnych lub utraty władzy – było swoiste oddzielenie społecznej oceny stanu gospodarki od ocen stricte politycznych. W praktyce prowadziło to do wytworzenia w gremiach

decyzyjnych poszczególnych partii przekonania o konieczności oparcia walki politycznej na kwestiach aksjologiczno-światopoglądowych – ze szczególnym uwzględnieniem przeszłości – zaś w mniejszym stopniu na sprawach gospodarczych lub chęci budowania spójnego konsensusu politycznego na przykład wokół powszechnie respektowanej polskiej racji stanu w europejskich strukturach międzynarodowych: NATO i Unii Europejskiej.

Podstawowym celem rozprawy, a tym samym głównym problemem badawczym, było scharakteryzowanie poszczególnych etapów przemian zachodzących w obrębie Platformy Obywatelskiej RP w różnych okresach jej działalności i jej pozycji politycznej, szczególnie w odniesieniu do innych partii o rodowodzie demokratycznym. W przeciwieństwie do innych partii politycznych Platformie Obywatelskiej RP jako pierwszej na polskiej scenie politycznej udało się powtórnie zwyciężyć w wyborach parlamentarnych i raz w prezydenckich, co w ówczesnych uwarunkowaniach politycznych zyskało wręcz miano fenomenu Platformy, zaś współcześnie utrzymać stabilną pozycję polityczną również po utracie władzy na rzecz Prawa i Sprawiedliwości. W pracy podjęto próbę analizy przekształcania się projektu politycznego jakim była PO RP począwszy od poziomu komitetu wyborczego do poziomu masowej partii politycznej o rozbudowanej strukturze i pozycji dominującej. W szczególności zanalizowano przejawy jej aktywności politycznej uzewnętrzniającej się w postaci ambitnych koncepcji programowo-politycznych, wielopłaszczyznowych strategii podejmowanych na różnych szczeblach instytucjonalnych oraz prognoz politycznych.

Rozprawa doktorska została podzielona na pięć rozdziałów. W pierwszym skoncentrowano się na scharakteryzowaniu rodowodu ideowego partii, cech zaplecza politycznego oraz jej usytuowania w ramach polskiego systemu partyjnego. W drugim rozdziale poddano analizie założenia polityczno-ustrojowe, społeczno-gospodarcze oraz polityki międzynarodowej i bezpieczeństwa państwa, które były z jednej strony efektem wyrażanych przez polskie środowiska liberalne przekonań ideologiczno-światopoglądowych, zaś z drugiej przedmiotem refleksji nad właściwym kierunkiem przemian niezbędnych do rozwoju państwa oraz jego przybliżenia do standardów obowiązujących w Europie Zachodniej. W rozdziale trzecim scharakteryzowano strukturę i zasady funkcjonowania partii jako organizacji politycznej. W rozdziale czwartym poddano analizie wyniki kolejnych wyborów począwszy od znaczącego efektu uzyskanego przez A. Olechowskiego w wyborach prezydenckich w 2000r. Scharakteryzowano zastosowane przez partię strategie wyborcze wynikające z jej udziału w kampaniach na urząd prezydenta RP oraz w wyborach parlamentarnych i samorządowych. Wreszcie, w rozdziale piątym poddano próbie analizy dwa okresy: lata 2001-2007 i 2007-2013 dla których cezurą był rok 2007 związany z przejściem władzy w państwie w koalicji z Polskim Stronnictwem Ludowym. W pierwszym okresie Platforma Obywatelska RP zajmowała pryncypialne stanowisko opozycyjne zarówno wobec rządu SLD-PSL, jak też Prawa i Sprawiedliwości, mimo iż dość powszechne w społeczeństwie – i obu partiach – było przekonanie o możliwości utworzenia koalicji PO-PiS.

Abstract:

In the years preceding the transformation process, which in Polish historiography has been referred to as the period of People's Poland, the positioning of political parties in the state system was diametrically opposed. First of all, their existence: Polish United Workers' Party (PZPR), United People's Party (ZSL) and Democratic Party (SD) resulted from the top-down

will of the state, which regulated their functioning, and was not a manifestation of grassroots social initiative. Consequently, during the existence of the People's Republic of Poland (PRL), the Polish United Workers' Party was assigned a constitutionally standardised position of the so-called leadership role, while at the same time only declaratively equating the status of the other parties.

In polls conducted in May 2001, the Democratic Left Alliance's (SLD) support reached 46%, while the Civic Platform's (PO) support four months after its formation was around 13%. According to the intention of the initiators of the democratisation process, who came mainly from the circles of the former opposition, the newly-built party system, although it was to be based on the principle of political pluralism, was at the same time to contribute to the elimination from public life of the most discredited persons connected with the communist regime. In practice, however, it turned out that many of the circles co-founding the Democratic Left Alliance adapted much better to the new conditions of political competition than those with experience of political struggle in the ranks of the opposition. At the turn of the 1980s and 1990s, the communist regimes in the remaining Eastern Bloc countries - including the Soviet Union - collapsed, which gave an additional impetus to the acceleration of the transformation process in the countries of Central and Eastern Europe.

In Poland, the dynamics of political transformations after 1989 were quite high, which was manifested by the constant changeability of the teams ruling the state after the end of the four-year terms. Significant exceptions to this practice were the governments of the coalition of the Civic Platform (PO) of the Republic of Poland and the Polish People's Party (PSL) in 2007-2015 and the subsequent governments of the Law and Justice (PiS) within the United Right camp. At the same time, a certain peculiarity of the functioning of the Polish political-party model - above all with regard to the issue of gaining victory in parliamentary elections or losing power - was the peculiar separation of social assessment of the state of the economy from strictly political assessments. In practice, this led to the formation in the decision-making bodies of the individual parties of a conviction that the political struggle had to be based on axiological and philosophical issues - with particular reference to the past - and to a lesser extent on economic issues or a desire to build a coherent political consensus around, for example, the universally respected Polish *raison d'état* in European international structures: NATO and the European Union.

The primary aim of the dissertation, and thus the main research problem, was to characterise the various stages of transformations taking place within the Civic Platform of the Republic of Poland in different periods of its activity and its political position, especially in relation to other parties of democratic origin. In contrast to other political parties, the Civic Platform of the Republic of Poland was the first party on the Polish political scene to succeed in winning the parliamentary elections twice and once in the presidential elections, which, in the political circumstances of the time, even earned it the name of the Platform phenomenon, while today it has maintained a stable political position even after losing power to Law and Justice. The paper attempts to analyse the transformation of the political project that was PO RP from the level of an electoral committee to the level of a mass political party with an extensive structure and a dominant position. In particular, it analyses the manifestations of its political activity manifested in the form of ambitious programme-political concepts, multifaceted strategies undertaken at different institutional levels and policy projections.

The dissertation is divided into five chapters. The first focuses on the characterisation of the party's ideological origin, the features of its political base and its location within the Polish party system. The second chapter analyses the political-statutory, socio-economic and international policy assumptions, as well as international policy and security of the state, which on the one hand were the result of ideological convictions expressed by Polish liberal circles, and on the other were the subject of reflection on the proper direction of transformations necessary for the development of the state and its approximation to the standards binding in Western Europe. The third chapter characterises the structure and principles of the party as a political organisation.

The fourth chapter analyses the results of successive elections, starting from the significant effect achieved by A. Olechowski in the 2000 presidential election. It characterised the electoral strategies applied by the party resulting from its participation in campaigns for the office of President of the Republic of Poland and in parliamentary and local government elections. Finally, the fifth chapter attempts to analyse two periods: 2001-2007 and 2007-2013, for which the caesura was the year 2007, associated with the assumption of power in the state in a coalition with the Polish People's Party. In the first period, the Civic Platform of the Republic of Poland took a principled opposition stance to both the SLD-PSL government and the Law and Justice party, even though it was quite common for the public - and both parties - to believe that a PO-PiS coalition could be formed.